

УДК 330.101

С.І.ШТЕФАН, Г.С.КОРОТЄЄВА

Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова

ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ І ІНСТРУМЕНТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розглядається проблема формування системи ефективного управління розвитком регіонів в умовах модернізації економіки України, використання нових фінансових інструментів соціально-економічного розвитку регіонів.

Рассматривается проблема формирования системы эффективного управления развитием регионов в условиях модернизации экономики Украины, использования новых финансовых инструментов социально-экономического развития регионов.

The problem of formation of system of effective management by development of regions in the conditions of modernization of economy of Ukraine, use of new financial instruments of social and economic development of regions is considered.

Ключові слова: місцеве самоврядування, конкурентоспроможність регіонів, адміністративно-територіальна реформа, бюджетно-податкове регулювання, фінансові інститути, модернізація регіональної економіки, фінансові інструменти, місцевий бюджет.

Модернізація регіональної економіки в сучасних умовах визначається системою ефективного управління розвитком регіонального простору. Узагальнюючий аналіз предмета, методів і завдань регіональної економіки показує, що розвиток її теоретичних основ безпосередньо пов'язаний з формуванням нових фінансових інструментів соціально-економічного розвитку регіонів. При цьому формування ефективної регіональної політики має відбуватися в напрямку інтеграції у процес модернізації національної економіки.

Вирішенню цієї проблеми присвячені роботи провідних вчених – Артуса М.М., Аузана А.М., Сатарова Г.І., Гриценка А.А., Львовчкіна С.В., Науменкової С.В., Міщенко С.В. [1-5] та ін.

В сучасних умовах особливої актуальності набуває забезпечення конкурентоспроможності регіону, яке в свою чергу залежить від вибору комплексу стратегічних підходів до управління розвитком регіону. З іншого боку, реалізація стратегії управління регіоном спирається на застосування сучасного інструментарію, який містить виробничі, маркетингові, правові та інші інструменти. І також зрозуміло, що без відповідного фінансового забезпечення неможливо реалізувати ні стратегічні, ні тактичні цілі регіонів.

До соціально-економічних проблем органів місцевого самоврядування відносяться також: передача в підпорядкування органів місцевого самоврядування об'єктів комунальної власності без відповідного фінансового забезпечення, високий рівень прихованого безробіття,

суттєва заборгованість підприємств по виплаті заробітної плати, затримки з виплатою пенсій, ресурсозабезпечення, система охорони здоров'я та громадського порядку.

Модернізація економіки регіону представляє собою багатогранний процес кількісних змін та якісних перетворень економічної системи. В умовах ускладнення внутрішнього середовища регіону та зовнішнього оточення забезпечення розвитку регіону залежить від стратегічного управління ним. Стратегічне управління розвитком регіону представляє собою визначення перспектив, які ґрунтуються на довгострокових цілях, визначених на основі теоретичної бази та аналізу потенціалу території. Отже, розвиток регіонів залежить від політики держави та стратегічного управління на рівні регіону.

Державна політика України спрямована на підтримку регіонів, що підтверджено наступними стратегічними завданнями, які визначені Державною стратегією регіонального розвитку:

1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їхнього ресурсного потенціалу, що передбачає реструктуризацію економічної бази регіонів, впровадження диверсифікації на новій технологічній базі, вдосконалення інфраструктури, що підвищить інвестиційну привабливість регіону.

2. Розвиток людських ресурсів, який базується на забезпеченні високих стандартів навчання, доступності навчання на протязі всього періоду виробничої діяльності працівників, активізації співпраці між сферами освіти, науки та виробництва, забезпечення зайнятості населення.

3. Розвиток міжрегіональної співпраці, який містить розширення міжрегіональної взаємодії та розвиток транскордонного співробітництва.

4. Створення умов для регіонального розвитку, які повинні бути сформовані за рахунок розширення фінансово-економічних можливостей територіальних громад, проведення адміністративно-територіальної реформи, узгодження дій усіх рівнів влади щодо розвитку регіону.

Отже, метою статті є аналіз фінансових інструментів, які забезпечують ефективність стратегічного управління розвитком регіону і фінансових інститутів, які повинні скеровуватися на фінансування структурної перебудови економіки, комплексних цільових програм, нарощування інноваційних проектів модернізації реального сектору, прискорення соціального розвитку і соціального захисту населення.

Аналіз проблеми передбачає визначення ролі і місця фінансових інститутів в ході реалізації пріоритетних завдань сучасної регіональної

економічної політики, направленої на проведення технічної модернізації.

Недостатній рівень розвитку інститутів фінансового ринку України, а також низька ефективність їх функціонування поряд з іншими негативними факторами стримує темпи економічного зростання країни. В сучасних умовах господарювання дана проблема набуває особливого значення. Проблемі оптимізації роботи фінансового ринку приділяється значна увага, та не зважаючи на це, ще багато нагальних проблем у фінансовій сфері залишаються невирішеними, що вимагає подальшої розбудови вітчизняної системи інститутів фінансового ринку, наближення її загальноєвропейських стандартів.

Головною проблемою інституційного забезпечення державної регіональної політики України є необхідність формування системи інституцій, здатних у взаємодії і координації здійснювати ефективну реалізацію завдань державної регіональної політики. Проблема інституційного забезпечення державної регіональної політики на регіональному і місцевому рівнях пов'язана із незавершеністю формування на цих рівнях системи державного управління і місцевого самоврядування. На сьогодні відсутнє чітке розмежування повноважень і відповідальності та координації діяльності між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на регіональному і субрегіональних рівнях. Місцеві органи влади не мають належного законодавчого забезпечення та фінансової бази для соціально-економічного регіонального і місцевого розвитку [4].

Значна роль у вирішенні цих проблем належить місцевим бюджетам. Доходна частина місцевих бюджетів формується в основному за рахунок загальнодержавних податків і зборів, місцеві ж збори мають незначну частку. Такий розподіл бюджетних коштів не стимулює місцеві органи самоврядування до нарощування економічного потенціалу, до збільшення доходу. Адже відомо, що чим більший дохід, тим більшими будуть вилучення, а субвенції будуть розраховані у відповідності з кількістю населення. Отже, треба відкрити шлях до роздержавлення окремих загальнодержавних податків і зборів та переведення їх в розряд місцевих. Без цього не може бути й мови про ефективність використання місцевих бюджетів і регіональний розвиток.

Головну роль у становленні системи самостійних місцевих бюджетів відіграють їхні доходи та видатки, а також засоби, на підставі яких вони формуються. Основу самостійності місцевого бюджету становлять власні й закріплені доходи, до них належать місцеві податки та збори – платежі, що встановлюються місцевими органами влади

відповідно до їхньої компетенції, а також доходи комунальних підприємств та доходи від майна, що належить місцевій владі та інші [6].

Практично всі дослідники зазначають, що ефективною фінансова політика може бути при узгодженості між політикою і механізмом, за допомоги якого відбувається реалізація основних напрямів використання фінансових ресурсів [2]. Наприклад, за допомоги міжбюджетних відносин держава прагне знизити асиметрію бюджетної забезпеченості регіонів і місцевих формувань, але використовує при цьому такі форми і методи перерозподілу бюджетних коштів, які уможливають поширення утриманських тенденцій і зниження матеріальної відповідальності місцевих органів влади і тоді ми отримуємо не тільки збереження, а й посилення бюджетної асиметрії територіальних формувань. По новому до дослідження фінансового механізму в раціональному управлінні розвитком систем можна підійти урахуваючи синергетичний підхід, з урахуванням власних тенденцій системи, сприянню їх розвитку [3].

Матеріальною основою фінансів є грошовий обіг, тобто економічний процес, який викликає рух вартостей товарів та послуг і супроводжується потоком грошових платежів і розрахунків. Глибоке дослідження проблеми економічних відносин у сфері грошового обігу показує, що фінанси визначаються як сукупність матеріальних засобів забезпечення і функціонування держави, підприємницької діяльності і життєдіяльності людини [1]. Таким чином, аналізуючи сферу фінансових відносин, слід вивчати систему формування і використання грошових коштів для забезпечення реалізації функцій, покладених на органи влади, бізнес-структури і фізичних осіб. Кредитний механізм стає адекватною формою змістовного підпорядкування інших видів грошових відносин відносинам фінансовим, балансуючи доходи і витрати різних суб'єктів ринку.

Тому пріоритетом грошово-кредитної політики у сучасний період розвитку України, в першу чергу, має стати забезпечення структурної модернізації економічної і фінансової систем України на основі вирішення традиційної для України суперечності між завданнями макроекономічної стабілізації та монетарним стимулюванням зростання. Вирішення цієї суперечності лежить в площині ефективного поєднання антикризових і модернізаційних монетарних заходів.

Без усунення структурних диспропорцій у галузевій структурі економічної системи та розривів у рівнях розвитку окремих сегментів фінансової системи найімовірнішим сценарієм розвитку України стане уповільнення економічної динаміки та поглиблення дисбалансів фінансової системи, що може призвести до нагромадження потенціалу

фінансової дестабілізації у майбутніх періодах. Для виправлення цих структурних диспропорцій необхідно провести модернізацію економічної та фінансової систем, що неможливо без стимулюючої грошово-кредитної політики.

НБУ та урядом були застосовані антикризові заходи, які дозволили стабілізувати ситуацію у економічній і фінансовій сфері, але це відбулося на основі відновлення її докризових параметрів, що по суті є консервацією чинних дисбалансів фінансової системи. Для оновлення системи необхідно задіяти модернізаційні заходи, покликані забезпечити використання «вікон можливостей» економічного прориву, що відкриваються під час кризи, шляхом концентрації фінансових ресурсів на найбільш перспективних напрямках економічної діяльності.

Відтак сформований у кризовий період відносний надлишок ліквідності у банківській системі вимагає його спрямування на потреби структурної модернізації реального сектора економіки, але таким способом, щоб не зашкодити процесам відновлення збалансованості фінансової системи в частині посилення її спроможності до акумуляції й ефективного розміщення фінансових ресурсів та підвищення стійкості, зменшення залежності від зовнішніх впливів.

Усі зазначені проблеми щодо відповідності банківської системи для повноцінного розвитку економіки та її готовності до основних викликів на найближче майбутнє не вирішаться нагально.

Враховуючи це, урядом у 2013 році прийнята та наразі реалізується Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки.

У цілому, згідно з Державною програмою активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки, на її реалізацію передбачалося витратити більше 460 млрд. грн. При цьому фінансувати її планувалося за рахунок державного бюджету (46,9 млрд. грн. за два роки), місцевих бюджетів (13,9 млрд. грн.), кредитів міжнародних фінансових організацій (20,5 млрд. грн.), а також коштів з інших джерел, у тому числі залучених під держгарантії (379,5 млрд. грн.) [7].

При цьому, загальний обсяг держгарантій, визначений законом України «Про державний бюджет на 2013 рік», становить 50 млрд. грн. Сподіватися на використання механізму надання держгарантій у наступному році ще більш проблематично. Згідно з проектом держбюджету на 2014 рік обсяг позик, які готова гарантувати держава, пропонується обмежити в розмірі 30 млрд. грн. Прогнозний обсяг фінансування державної програми у 2014 році – 207.159.100 тис. гривень. В тому числі за рахунок державного бюджету – понад 23 млрд. грн., місцевих бюджетів – понад 5 млрд. грн., кредитів міжнародних фінансо-

вих організацій – понад 13 млрд. грн., інших джерел, у тому числі коштів, що залучаються під державні гарантії, – понад 64 млрд. грн. [8, с. 5].

Таким чином, буде досягнута синергія використання всіх наявних ресурсів, у тому числі і фінансових, для розбудови української економіки. Модернізація економіки передбачає наряду з перетвореннями в реальному секторі формування оптимальної фінансової інфраструктури з метою стимулювання ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці. Розвиток фінансових інститутів є одним із пріоритетних завдань формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку країни і регіонів в умовах технологічної модернізації.

Основною умовою гармонійного розвитку країни виступає вдосконалення соціально-економічних відносин в регіоні. Впровадження конкретного стратегічного підходу чи комплексу підходів в практику управління розвитком регіону спирається на певну методичну базу, яка містить групу фінансових інструментів модернізації економіки регіону.

1. Артус М.М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки / М.М. Артус // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 54-59.

2. Аузан А. Приоритеты институциональных преобразований в условиях экономической модернизации / А. Аузан, Г. Сатаров // Вопросы экономики. – 2012. – № 6. – С. 65-74.

3. Гриценко А.А. Методологічні основи модернізації України / А.А. Гриценко // Економіка України. – 2011. – № 2. – С. 4-12.

4. Львовчкін С.В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 25-33.

5. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Сучасна модель фінансової системи: порівняльний аналіз основних підходів / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко // Фінанси України. – 2006. – № 6. – С. 44-56.

6. Таукешева Т.Д. Информационное сообщение о бюджете города Харькова на 2013 год / Т.Д. Таукешева: [Електр. ресурс]. – Режим доступу: www.uprstat.kharkov.ukrtel.net

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електрон. ресурс]: – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

8. Уряд завершує роботу над прогнозом розвитку економіки України на 2014 рік – Прасолов. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/uryad_zavershue_robotu_nad_prognozom_rozvitku_ekonomiki_ukraini_na_2014_rik__prasolov_1861120>Українформ.

Отримано 27.01.2014